

Detekčné metódy odhaľovania ekonomickej kriminality vo firmách

Detection methods of employment of economic crime in companies

Zuzana STARÍČKOVÁ

Abstrakt

Firmy sa snažia podhodnocovať výsledok hospodárenia, aby sa odviedla čo možno najnižšia daňová povinnosť využívaním rôznych nekalých metód a postupov. Firmy sú v dnešnej dobe predmetom mnohých miestnych, národných a medzinárodných kontrol. Spoločnosti musia predchádzať podobnému porušovaniu zákonov a ďalších predpisov. Firmy sa snažia podhodnocovať výsledok hospodárenia, aby sa odviedla čo možno najnižšia daňová povinnosť využívaním rôznych nekalých metód a postupov. To platí aj o účelovom skresľovaní účtovných dokladov, čo znamená, že ide o manipuláciu s účtovnými informáciami. Jednotlivé techniky manipulácie navzájom odlišujeme podľa toho, či konkrétna technika skresľovania údajov je viac či menej zreteľná alebo či je na jej odhalenie potrebná vysoká odborná kvalifikácia audítorov. V príspevku poukážeme na konkrétne detekčné metódy odhaľovania ekonomickej kriminality vo firmách.

Kľúčové slová: Odhaľovanie ekonomickej kriminality vo firmách, detekčné metódy

Abstract

The companies try to underestimate the economic results in order to achieve the lowest possible tax liability by using various unfair methods and procedures. Nowadays, the companies are subject to many local, national and international controls. They must prevent similar violations of the law and other regulations. This also applies to the intentional misrepresentation of the accounting records, which means that it is a manipulation of the accounting data. The various techniques of manipulation can be distinguished from each other depending on whether a particular technique misrepresentation is more or less obvious or whether the high professional qualification of auditors is required. In this part we point out the detection methods of the economic crime in the companies.

Keywords: Detection of the economic crime in the companies, detection methods

JEL codes: K42, M41, M42

Úvod

Vyšetrenie a dokázanie ekonomickej kriminality je veľmi zložitý a náročný proces, pretože častými podvodníkmi sú práve inteligentní ľudia, s výbornými znalosťami daného odboru a prostredia, ktorí disponujú citlivými informáciami a majú aj dlhoročné skúsenosti v manažérskom prostredí. Aj z tohto dôvodu odhalenie podvodného konania často býva otázkou dlhšieho času. V prípade podozrenia na podvodné konanie v spoločnosti treba čo najskôr, podľa možností už v počiatočnej fáze pri zbere potrebných informácií, či pri vyhodnotení existujúcich podozrení. Väčšinu podvodov v podnikoch sa podarí odhaliť po firemných kontrolách. Na Slovensku sa využívajú klasické detekčné metódy.

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2019, ISSN 1336-5711, 2/2019

1. Príčiny vzniku ekonomickej kriminality a kriminogénne faktory

K hlavným úlohám kriminológie patrí najmä zisťovanie príčin vzniku a skúmanie kriminogénnych faktorov. Nakoľko sú veľmi variabilné a neustále sa menia a vyvíjajú, nezávisia len od súčasného nastavenia, ale aj od vývoja spoločnosti v budúcnosti. K jednej z najzásadnejších potrieb napomáhajúcich účinnosti a efektívnosti, v boji proti ekonomickej kriminalite, je včasnosť rozpoznania kriminogénnych faktorov.

Individuálne a spoločenské činitele, ktoré získavajú formu kriminogénnych faktorov, sú prepojené s príčinami ekonomickej kriminality. Medzi individuálne kriminogénne faktory zaradíme najmä subjektívne hodnoty jednotlivca. Pod spoločenské kriminogénne faktory patrí úroveň súdnictva a legislatívy, štátna správa, politika a ekonomika. Vyššie spomenuté faktory môžu byť medzi sebou prepojené a zároveň môžu na seba vplývať.

Úroveň legislatívy a súdnictva ovplyvňuje najmä oneskorená, ústupčivá až žiadna normotvorba, nízka úroveň právneho povedomia v spoločnosti a byrokracia. Ekonomiku poškodzuje najmä tunelovanie, legalizácia príjmov z trestnej činnosti, korupcia, pašovanie tovaru a zľahčovanie kontrol. Politiku, ako kriminogénny faktor, znehodnocuje nekoncepčná trestná politika, ale taktiež samotní politici. Štátna správa je negatívnym spôsobom zasiahnutá protekciami, nepotizmom a byrokraciou.

Kľúčovými faktormi príčin ekonomickej kriminality je úroveň súdnictva a legislatívy. Na výskyt ekonomickej kriminality v minulosti pôsobilo viacero právnych úprav. Ide najmä o trestnú a obchodnú, ktorá regulovala vo veľkej miere ekonomickú oblasť. Proces normotvorby, ktorý by zamedzil páchanie ekonomickej kriminality, je mnohokrát úmyselne spomaľovaný, alebo celkom zablokovaný.¹

Nedostatočné právne povedomie spoločnosti spolu s nízkou vymožiteľnosťou práva, ktoré má na svedomí následnú neúctu k právu, považujeme za osobitný závažný problém. Nedôvera v spravodlivosť v krajine vedie k tendencii jednotlivca riadiť sa po svojom, a vo veľkej miere nezákonne. Obdobnú tendenciu nachádzame aj v podnikateľskom prostredí, čoho výsledkom je rozvoj tieňovej ekonomiky. Vysoká úroveň tieňovej ekonomiky a nedôvera v spravodlivosť a súdnicstvo môže viesť k markantným finančným stratám, a to nielen z dôvodu neochoty začatia zahraničných spoločností podnikat' na území danej krajiny, ale aj následným odchodom už podnikajúcich spoločností. V konečnom dôsledku takýto jav vedie k nárastu nezamestnanosti a chudoby.

Zvyšujúcim sa počtom prípadov spojených s účtovníctvom a finančným sektorom bolo nevyhnutné zlepšenie praktík v účtovníctve a v audite. Tento impulz napokon viedol k predstaveniu forenzného auditu. Forezný audit je zložený z pojmov forezná veda a audit. Pod pojmom forezný rozumieme spôsobilý pre použitie v súdnom konaní, teda akýkoľvek dôkaz, ktorý je možno použiť pred súdom. Zatiaľ čo auditom rozumieme systematické a nezávislé preskúmanie účtovných kníh, účtov, záznamov a dokumentov spoločnosti pre následné zistenie, do akej miery sú tieto finančné výkazy rovnako ako aj nefinančné dokumenty pravdivé a spoľahlivé. V jednoduchosti pojem forezný audit definujeme ako hĺbkový, komplexný a systematický proces zahrňujúci sériu činností a úloh pre preskúmanie a vyhodnotenie presnosti finančných informácií a ich následné použitie ako dôkaz v súdnom konaní.²

¹ DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016. s. 209-210. ISBN 978-80-7380-620-0.

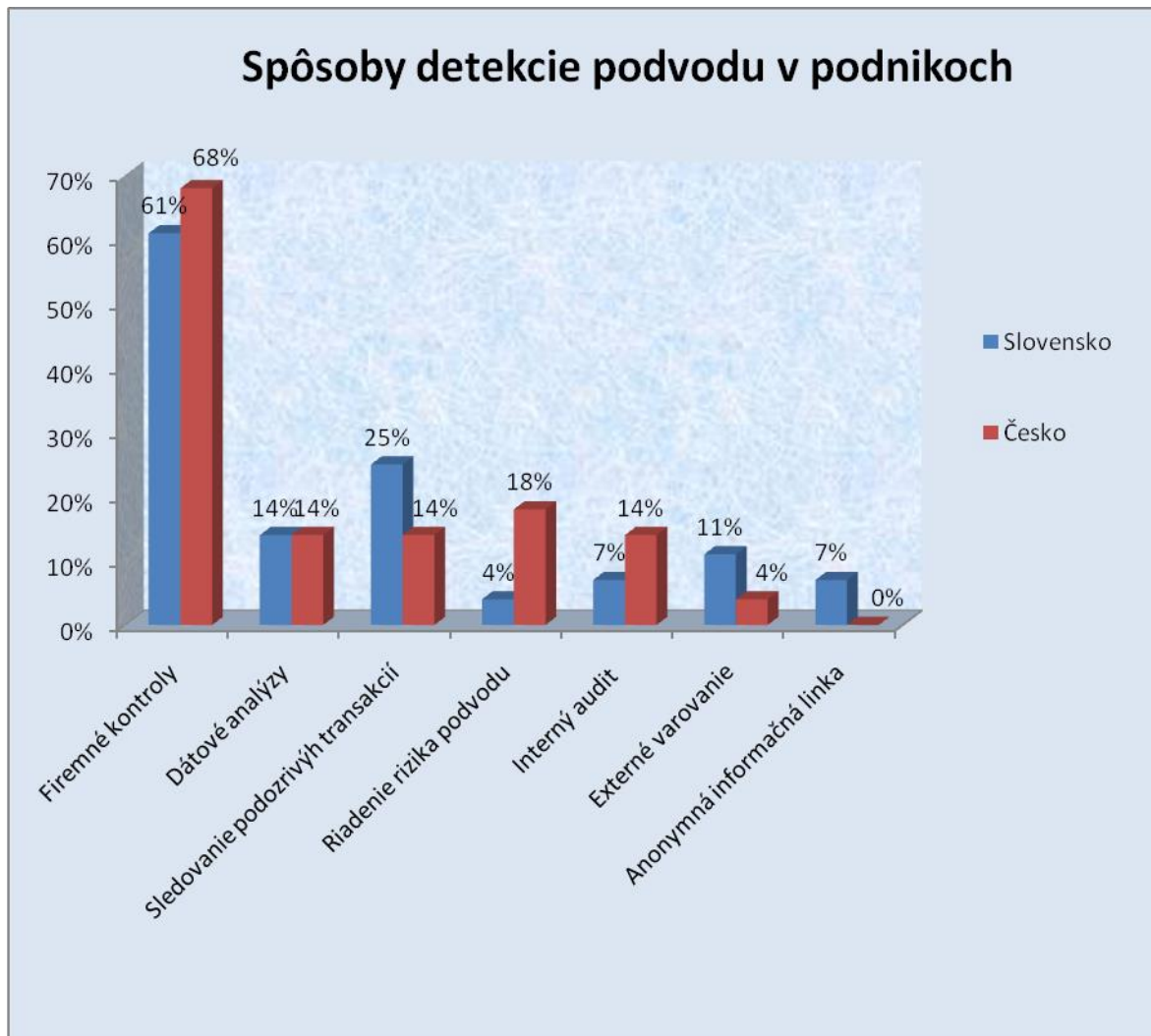
² MEHTA, Kalyani. Forensic audit. Academia [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/30562318/FORENSIC_AUDIT [15.02.2019]

2. Klasické detekčné metódy na odhalenie podvodov v podnikoch

Charakteristickou ekonomickej kriminality je veľká rozmanitosť spôsobov jej páchania. Z údajov, ktoré nám poskytujú prieskumy však možno vyčítať, že klesá podiel jednoduchých typov podvodov v prospech rastúcich sofistikovanejších foriem ekonomickej kriminality. Dlhodobo sa však na popredných priečkach rebríčka najčastejších foriem hospodárskej kriminality držia tieto kategórie podvodov: sprenevera majetku, korupcia a úplatky a účtovné podvody. Postupom času sa zaradili do rebríčka aj nové kategórie podvodov: počítačová kriminalita a podvod v nákupnom procese, ktoré sa takmer okamžite usadili na najvyšších priečkach.

Väčšinu podvodov v podnikoch sa podarí odhaliť po firemných kontrolách. Na Slovensku sa využívajú tieto klasické detekčné metódy ako sú firemné kontroly, dátové analýzy, interný audit, riadenie rizika podvodu, sledovanie podozrivých transakcií, externé varovanie a anonymná informačná linka. V Českej republike sa tieto spôsoby detekcie ekonomických trestných činov využívajú vo väčšej miere.

Graf 1 Spôsobý detekcie podvodu v podnikoch

Zdroj: Spracované na základe PwC prieskumu hospodárskej kriminality, www.pwc.com

Hospodársku kriminalitu však nemusí odhaliť žiadna interná kontrola. V takom prípade dostane vedenie spoločnosti varovanie z externého prostredia, alebo prostredníctvom anonymnej informačnej linky.

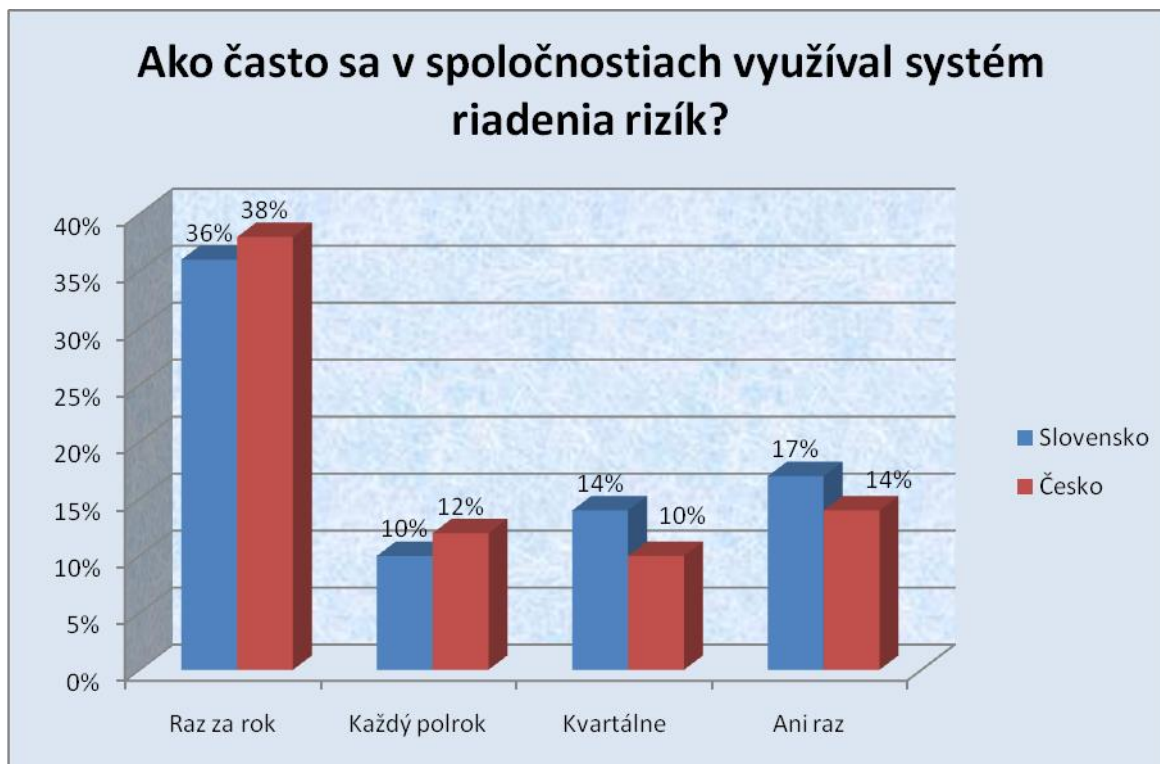
3. Spôsobý odhaľovania podvodov vo firmách

Na základe výsledkov prieskumov konštatujeme, že existuje veľký nesúlad medzi spôsobmi odhaľovania podvodov na Slovensku a z globálneho hľadiska. Na Slovensku bol podvod najčastejšie odhalený prostredníctvom systému riadenia rizík, až 27 % podvodov, kde je veľký nesúlad s celosvetovými dátami (4 %). K odhaleniu podvodu významnou mierou prispela aj náhoda, keď sa takto odhalilo 14 % podvodov, zatiaľ čo sa vo svete podvody takto odhalili len v 2 %.

System riadenia rizík

Zistili sme, že vo väčšine podnikov dochádza k využívaniu systémov na riadenie rizika len raz ročne. Riadenie rizika úzko súvisí so zavedenými detekčnými metódami. Domnievame sa, že len častejšími kontrolami môže podnik včas odhaliť podvod. Ak napríklad zamestnanci, alebo manažment vedia, že kontroly sa vykonávajú len raz ročne, majú dostatok času na zahľadanie stôp po svojom nekalom konaní. 10% slovenských a 12% českých spoločností uviedlo, že sa u nich vykonáva riadenie rizika každý polrok, 14% slovenských a 10% českých respondentov sa stretlo s kontrolnými činnosťami kvartálne.

Graf 2 Využívanie systému riadenia rizík

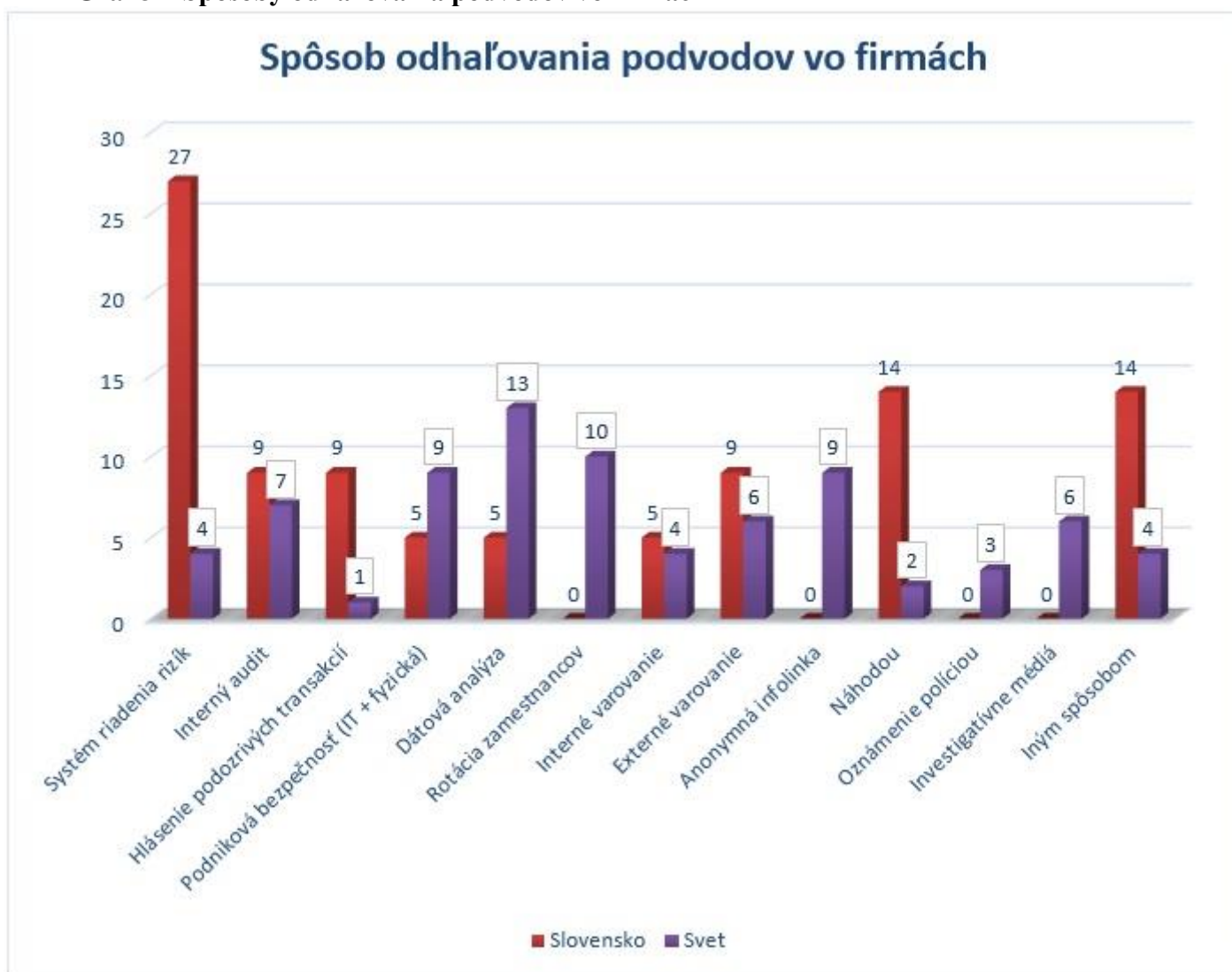
Zdroj: Spracované na základe PwC prieskumu hospodárskej kriminality, www.pwc.com

Určité percento spoločností dokonca tvrdilo, že sa v ich podnikoch žiadne detekčné metódy nevyužívali. Odporúčame spoločnostiam, aby venovali čas a prostriedky na zavedenie Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2019, ISSN 1336-5711, 2/2019

účinného a efektívneho systému na riadenie rizík, aby boli schopné odhaľovať prvky a stopy hospodárskej kriminality.

V celosvetovom meradle sa najviac podvodov odhalí prostredníctvom dátovej analýzy, rotácie zamestnancov, anonymnej informačnej linky, podnikovej bezpečnosti a interným auditom. Informácie o spôsobe odhaľovanie podvodov v slovenských spoločnostiach a celkovo vo svete podľa percenta podvodov, ktoré sa daným spôsobom podarilo ekonomickú kriminalitu odhaliť uvádzame v nasledujúcom grafe:

Graf 3 Spôsoby odhaľovania podvodov vo firmách

Zdroj: Spracované na základe PwC prieskumu hospodárskej kriminality, www.pwc.com

4. Reakcia firiem pri odhalení podvodu

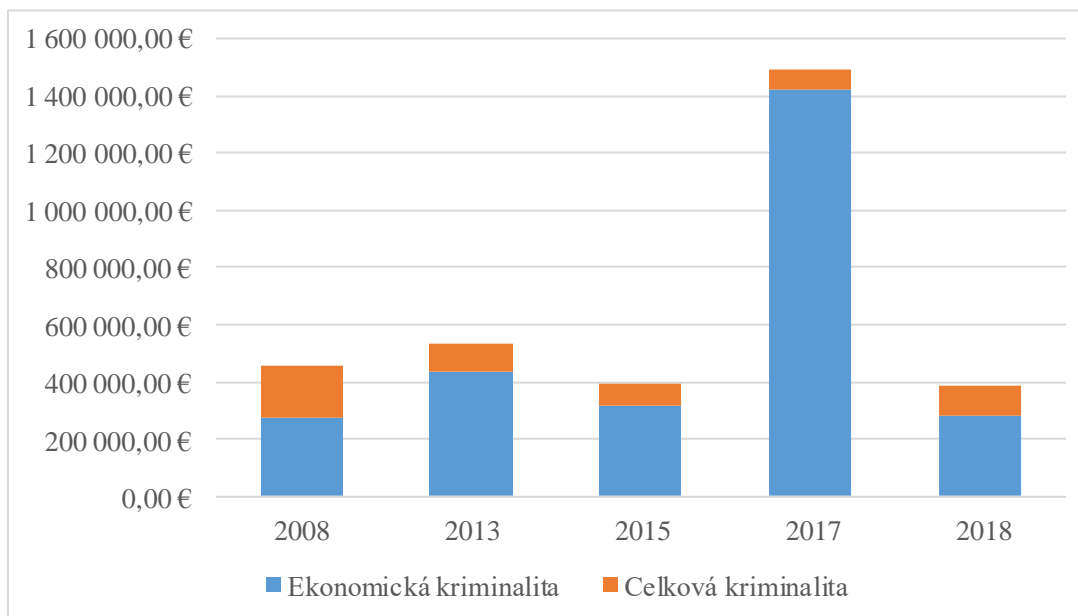
Väčšina spoločností zareaguje na odhalenie potenciálneho podvodu začatím vlastného vyšetrovania za účelom bližšieho objasnenia podvodu. Zaujímavým údajom je, že približne pätina firiem čaká na objavenie ďalších znakov, ktoré by naznačovali podvod a až následne začne konať. Firmy postupujú pri odhalení podvodu veľmi rôzne: 100 % firiem prijme ako opatrenie voči internému páchatel'ovi podvodu rozviazanie pracovného pomeru. Občiansko-

právnym konaním končí 38 % odhalených podvodov a trestným konaním 25 %. U páchatel'ov podvodov z externého prostredia sa najčastejšie uplatňuje ukončenie zmluvného vzťahu alebo podanie trestného oznámenia. Podvodné konania vykazujú v posledných rokoch výrazný vzostup. Príčiny môžeme vidieť v transformujúcej sa ekonomike, resp. v transformácii spoločnosti na demokratické zriadenie. Táto transformácia prináša celý rad problémov v politickej, ekonomickej, sociálnej a ďalších sférach. Podvody definujeme ako nezákonné konanie, na základe ktorého páchatel' získal výhodu, vyhol sa povinnosti alebo spôsobil škodu svojej firme.

5. Výška škôd spôsobených ekonomickou kriminalitou

Najzávažnejší problém ekonomickej kriminality sa zobrazí pri uvedení výšky spáchaných škôd v peňažnom vyjadrení. Zo všetkých kriminalít je prostredníctvom ekonomickej kriminality spáchané najväčšie množstvo škôd, a taktiež ekonomická kriminalita vyjadruje najväčší podiel na celkovej kriminalite v rámci spôsobenej škody. Priemerný podiel škôd spôsobených ekonomickou kriminalitou oproti celkovej kriminalite za uvedené roky tvorí 78,21%. V roku 2017 bol podiel škôd spôsobených ekonomickou kriminalitou až vo výške 95,44%, čo predstavuje najvyšší podiel za hodnotené roky. Podľa štatistiky jednotlivých trestných činov môžeme usúdiť, že takúto enormnú výšku škôd spôsobil trestný čin skresľovania údajov hospodárskej a obchodnej evidencie, ktorý spôsobil za rok 2017 škody vo výške viac ako 1,1 miliardy €. Taktiež v roku 2017 došlo k najvyšším škodám spôsobeným ekonomickou kriminalitou od roku 2005. Oproti roku 2017 sú škody či už v predchádzajúcom období alebo nasledujúcom období značne nižšie. V roku 2018 zaznamenávame rapidne klesajúci trend škôd oproti roku 2017 o vyše 1,1 miliardy € predstavujúc 80,07% a dostávame sa na úroveň 284 000 000 €.

Graf 4 Výška škôd v tis. € spôsobených ekonomickou kriminalitou na Slovensku

Zdroj: MVSR. Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2018 [online] Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_2018

Množstvo ekonomickej kriminality v krajine súčasne s výškou spáchaných škôd majú negatívny vplyv na podnikateľskú činnosť, a to zvyšovaním rizika pri podnikaní a následným

ovplyvňovaním správania jednotlivých podnikateľských subjektov napríklad v podobe zvýšenia opatrnosti vedúceho k poklesu investícií, čo sa môže negatívne prejaviť aj v následnom rozvoji ekonomiky štátu. Do značnej miery je poškodený aj štát, a to najmä v prípade trestných činov skrátenia daní a poplatkov, kedy dochádza k zníženiu príjmov do štátneho rozpočtu.

Záver

Pri podozrení výskytu podvodu treba tieto prejavy kriminality čo najskôr odhaliť a vyšetriť s cieľom objasniť skutočnosti súvisiace s podozrením z podvodného konania, a tým pomôcť vedeniu spoločnosti objasniť vzniknuté okolnosti. Základnou úlohou preventívnych opatrení však zostáva predchádzať vzniku porušení a podvodov v jednotlivých účtovných jednotkách. V prípade podozrenia na falšovanie finančných výkazov je potrebné aplikovať forenzné účtovníctvo, nariadiť previerku hospodárenia a začať vyšetrovanie podvodov, pri ktorých sa používajú forenzné technológie. Túto problematiku rozoberieme v ďalších častiach príspevkov. V tejto časti príspevku sme poukázali na klasické detekčné metódy odhaľovania ekonomickej kriminality vo firmách.

Použitá literatúra

- [1] DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-620-0.
- [2] KOPRLOVÁ, J. (2008): Ekonomické a právne aspekty súčasnej hospodárskej kriminality. In: Dny práva 2008: 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity: sborník z konference. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 150-176. [cit. 28.3.2012]. Dostupné na: <<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/SBORNIK.pdf>>. ISBN 978-80-210-4733-4.
- [3] LALKA, J. – PAULE, I. (2009): Prieskum o výskyte podvodov v organizáciách na Slovensku za rok 2009, [online]. 2009. s. 9. [cit. 4.4.2012]. Dostupné na: <<http://www.tpa-horwath.sk/wp-content/uploads/2011/01/Survey-trh-sprava-v06-final-draft.pdf>>.
- [4] MEHTA, Kalyani. Forensic audit. Academia [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/30562318/FORENSIC_AUDIT [15.02.2019]
- [5] PwC: Global Economic Crime Survey 2016. Správa za Slovensko. 2016. Dostupné na: <http://www.pwc.com/sk/sk/publikacie/global-economic-crime-survey-2016.html>

Ing. Zuzana Staríčková, PhD.
Katedra financií,
NHF EU Bratislava
email: 4soyza@gmail.com